

KLASTER YONDASHUVI ASOSIDA TO‘QIMACHILIK KORXONALARINING EKSPORT STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISH

Abdug‘ayurova Xurshidaxon Jamolddin qizi
Farg‘ona davlat universiteti JI va XIM kafedrası
2-kurs tayanch doktoranti

Annotatsiya. Mazkur ishda to‘qimachilik korxonalarining eksport faoliyatini rivojlantirishda klaster yondashuvining o‘rni va ahamiyati tahlil qilingan. Klasterlashuv asosida eksport strategiyasini shakllantirishning nazariy-uslubiy jihatlari yoritilib, ishlab chiqarish, logistika, marketing va innovatsion jarayonlarning o‘zaro integratsiyasi orqali eksport salohiyatini oshirish yo‘llari asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari klaster yondashuvi to‘qimachilik korxonalarining xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirishda muhim mexanizm ekanligini ko‘rsatadi.

Annotation. This work analyzes the role and importance of the cluster approach in the development of export activities of textile enterprises. The theoretical and methodological aspects of forming an export strategy based on clustering are highlighted, and ways to increase export potential through the integration of production, logistics, marketing and innovation processes are substantiated. The results of the study show that the cluster approach is an important mechanism for increasing the competitiveness of textile enterprises in international markets.

Kalit so‘zlar: klaster yondashuvi, to‘qimachilik sanoati, eksport strategiyasi, eksport salohiyati, raqobatbardoshlik, integratsiya.

Keywords: cluster approach, textile industry, export strategy, export potential, competitiveness, integration.

Kirish

Bugungi globallashuv va xalqaro raqobatning kuchayishi sharoitida milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta‘minlashda eksport faoliyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, to‘qimachilik sanoati yuqori eksport salohiyatiga ega bo‘lgan tarmoqlardan biri hisoblanadi.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda to‘qimachilik sanoatini rivojlantirish va eksport hajmini oshirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq ishlab chiqarish tannarxi, logistika muammolari va marketing tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligi eksport salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarishga to‘sqinlik qilmoqda. Shu sababli, klaster yondashuvi asosida to‘qimachilik korxonalarining eksport strategiyasini shakllantirish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

1. Klaster yondashuvining nazariy asoslari

Klaster yondashuvi bir hududda joylashgan, o‘zaro bog‘liq korxonalar, xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlar, ilmiy-tadqiqot markazlari va davlat institutlarining

integratsiyalashgan tizimi sifatida qaraladi. Mashhur iqtisodchi M. Porter klasterlarni raqobatbardoshlikni oshiruvchi asosiy omil sifatida ko'rsatadi. Klasterlar ishlab chiqarish zanjirini optimallashtiradi, resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi va innovatsiyalarni tez joriy etishga yordam beradi.

To'qimachilik klasterlari quyidagi bosqichlarni qamrab oladi:

- paxta yetishtirish va xomashyo tayyorlash;
- ip-kalava ishlab chiqarish;
- mato to'qish va bo'yash;
- tayyor tikuv mahsulotlarini ishlab chiqarish;
- eksport va logistika jarayonlari.

2.Eksport strategiyasini shakllantirishda klasterning o'rni

Eksport strategiyasi korxonaning tashqi bozorlarda uzoq muddatli maqsadlariga erishishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar tizimidir.

Eksportga ta'sir etuvchi quyidagi asosiy omillarni keltirish mumkin:

•Logistika infratuzilmasi:Dengiz portlariga kirishning yo'qligi, yuk tashishning yuqori narxi va bojxonadagi kechikishlar.

•Moliyalash:Eksport kreditlari, kafolatlar va sug'urta imkoniyatlarining cheklanganligi.

•Mahsulotni sertifikatlash:Ko'pgina mahalliy mahsulotlar xalqaro standartlarga javob bermaydi.

•Savdo xarajatlari va tashqi xarajatlarni qisqartirish.

•Talab: Global iqtisodiy pasayish eksport daromadiga bevosita ta'sir qiladi.

Klaster yondashuvi asosida eksport strategiyasi quyidagi afzalliklarni beradi:

Birinchidan, ishlab chiqarish jarayonlari integratsiyalashadi va xarajatlar kamayadi.

Ikkinchidan, logistika tizimi optimallashtiriladi va eksport tezligi oshadi.

Uchinchidan, marketing va brendlash yagona tizimga birlashtiriladi.

To'rtinchidan, innovatsion texnologiyalar tez joriy etiladi.

1-chizma. Klaster asosida eksport strategiyasi

Shu asosda klaster ichida umumiy eksport strategiyasi ishlab chiqilib, barcha ishtirokchilar uchun yagona yo'nalish belgilanadi.

3. Klaster asosida eksport strategiyasini shakllantirish mexanizmi

Klaster yondashuvi asosida eksport strategiyasini shakllantirish bir necha bosqichda amalga oshiriladi:

1. Tashkiliy bosqich. Korxonalar, logistika tashkilotlari va ilmiy markazlar o'rtasida hamkorlik yo'lga qo'yiladi

2. Ishlab chiqarishni optimallashtirish. Resurslardan birgalikda foydalanish orqali tannarx kamaytiriladi va sifat oshiriladi.

3. Marketing strategiyasi. Xalqaro bozorlarni o'rganish, brend yaratish va reklama tizimi shakllantiriladi.

4. Innovatsion rivojlanish. Raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirish tizimlari joriy etiladi.

5. Eksportni kengaytirish. Xalqaro sertifikatlash, yarmarkalar va elektron savdo platformalari orqali eksport geografiyasi kengaytiriladi.

To'qimachilik klasterlarida eksport samaradorligini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlar muhim:

- raqamli iqtisodiyot texnologiyalarini joriy etish;
- logistika infratuzilmasini rivojlantirish;

- eksport menejmenti bo'yicha mutaxassislar tayyorlash;
- davlat-xususiy sheriklikni kuchaytirish;
- xalqaro standartlarga mos ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, klaster yondashuvi to'qimachilik korxonalarining eksport strategiyasini shakllantirishda eng samarali boshqaruv vositalaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv ishlab chiqarish, logistika va marketing jarayonlarini integratsiyalash orqali eksport salohiyatini sezilarli darajada oshiradi. Natijada to'qimachilik korxonalarining xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligi kuchayadi va milliy iqtisodiyotning eksport imkoniyatlari kengayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Porter M. E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance.
2. OECD. Cluster Policy Reports.
3. UNIDO. Industrial Development Report.
4. World Bank. Export Competitiveness Studies.
5. Krugman P. Geography and Trade.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining to'qimachilik sanoatini rivojlantirish bo'yicha qarorlari (2017–2025).
7. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Sanoat hisobotlari, 2024.
8. Yusupov O. Sanoat klasterlari iqtisodiyoti. Toshkent, 2021.